

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 23 april 2008

Utskriftsvänlig pdf-fil

[Läs mer om idrott och fysisk bildning på idrottsforum.org](#)[Läs mer om idrott och genus på idrottsforum.org](#)

Genus är kraftfull kategori inom socialvetenskaplig forskning och samhällsanalys. Redan innan 1960- och -70-talens kvinnofrigörelse och feminism, och den åtföljande insikten om könsvariabelns avgörande inverkan i samhället, var kön tillsammans med ålder, socialgrupp (utbildning, inkomst) och etnicitet (ras) sociologins mest centrala oberoende variabler. Idag tas betydelsen av såväl det biologiska som det socialt konstruerade könet för given, och kanske finns det rent av ett visst mått av överkompensation. Åtminstone var det en av utgångspunkterna när Ian Wellard bestämde sig för att samla ett antal texter på temat *Rethinking Gender and Youth Sport* (Routledge). Genus, menar han och de övriga författarna i boken, får inte studeras isolerat utan måste relateras till andra kategorier och fenomen som är relevanta i ett idrottsperspektiv. Vi gav Wellards bok till Karin Redelius, som i recensionen uttrycker sin uppskattning över såväl ambitionen som boken, även om hennes kloka och kritiska läsart kan påvisa att alla bidrag inte riktigt når ända fram. Men gärna mer *rethinking*, konkluderar vår recensent.

Genus, ungdom och idrott i nytt ljus

Karin Redelius

Gymnastik- och idrottshögskolan, Stockholm

Ian Wellard (red)

Rethinking Gender and Youth Sport

166 sidor, hft.

Abingdon, Oxon: [Routledge](#) 2007

(International Studies in Physical Education and Youth Sport)

ISBN 978-0-415-41093-9

Rethinking Gender and Youth Sport – jag smakar på orden i titeln – de känns tilltalande och spännande! Särskilt ordet "rethinking", då det reser förväntningar om att något nytt och annorlunda kommer att presenteras. Det är inte alldeles enkelt att hitta något motsvarande ord på svenska, men uttrycket 'nya perspektiv' eller möjligen 'nya tankar om' är kanske de som kommer närmast betydelsen av 'rethinking'. Prefixen 're' kan inte självfallet översättas till omtänkande med bibehållen god språkbehandling – även om det väl är vad det handlar om. Och inte minst inom temaområdet genus vore det uppfriskande med ett nytt tänkande om eller nya perspektiv på de frågor som ofta handlar om att flickors idrottsutövande på olika sätt är problematiskt. Jag menar inte att så inte är fallet, utan att ansatsen i sig implicerar att pojkars

erfarenheter av idrott är okomplicerade, vilket förstås inte alltid stämmer. Ian Wellard, redaktör och välkänd sociologisk forskare inom området kropp, genus och fysisk aktivitet, pekar också inledningsvis på att många undersökningar, trots en motsatt intention, ändå i slutändan förstärker och reproducerar dominerande

föreställningar om att alla pojkar drar fördelar av att utöva sport, och att alla flickor är exkluderade. Ett skäl till att forskningen inte förmår att komma förbi och bortom stereotypa synsätt är, menar Wellard, att genus ofta behandlas alltför isolerat.

En utgångspunkt för boken är därför att unga människors erfarenhet av idrott bör studeras utifrån en bred teoretisk bas och att genusperspektivet måste kompletteras med andra perspektiv och också sättas i relation till ett antal övriga områden/fenomen, om perspektivet ska vara riktigt fruktbart. De områden som genusperspektivet bör relateras till vid studier av idrott och ungdomsidrott är:

- Kroppen
- Kompetens, förmåga och skolans idrottsämne
- Mångfald
- Kulturell förändring
- Genus och utrymme (gendered spaces)
- Mänskliga rättigheter och välmående

Att genus inte kan separeras från ovanstående ter sig högst rimligt och i boken behandlas också dessa teman i olika omfattning. Wellards ursprungliga tanke var att boken, som är en antologi, skulle delas upp och struktureras utifrån de olika områdena, men han frångick den tanken då det blev tydligt att flera författare i sina texter berör flera områden.

Har då författarna lyckats med föresatsen, att förse läsarna med nya och utvidgade synsätt på det tämligen väl belysta området genus och ungdomsidrott? Svaret på den direkta frågan får nog bli 'både ja och nej' – även om det något nedslående svaret inte är detsamma som att boken inte är värd att läsa. Det är den absolut. I vissa kapitel finns det dock en tendens att ovanstående teman överskuggar frågan om genus, varför ambitionen att presentera nya idéer och utvidga tänkandet om just genus och ungdomsidrott kanske inte alltid lyckas fullt ut. John Evans med medarbetare, till exempel, skriver ett utmärkt och mycket tankeväckande kapitel om vad det innebär att ha förmåga (being able – ett annat ord som inte så lätt låter sig översättas) i en kultur som är prestationsinriktad. De pekar på det självklara, men alltför sällan diskuterade eller problematiserade, faktum att uppfattningen om vad idrottslig förmåga innebär knappast är neutral utan högst värdeladdad. Inte minst i det sammanhang som skolans ämne idrott och hälsa utgör, är det högst relevant att kritiskt granska vilka kroppsliga förmågor som värdesätts framför andra. Det gäller både vilka förmågor som eleverna genom att ett visst lektionsinnehåll dominerar får möjlighet att träna, dels vilka förmågor som slutgiltigt premieras vid bedömning och betygsättning. Personligen fick jag många nya tankar och ett vidgat perspektiv efter att ha läst deras text. Däremot gav kapitlet inte så många direkta associationer till genus, även om den kopplingen naturligtvis finns då olika kroppsliga förmågor inte sällan kopplas till olika kön. Jag tänker exempelvis på att förmågan att röra sig till musik inte sällan ses som 'enklare' för kvinnor liksom att förmågan att behandla en boll ges motsvarande innebörd för män – och det kan onekligen problematiseras.

Skälet till att boken är så läsvärd är främst att många av de författare som medverkar i antologin är ledande auktoriteterna och tillhör forskningsfronten inom sina respektive områden. De har, som man brukar säga, koll på läget – vilket gör att innehållet håller en hög teoretisk nivå och är tankeväckande. Författarna är fjorton till antalet och alla är verksamma i Storbritannien, med undantag av två som istället verkar i Australien. Bokens nio kapitel spänner över vida fält och så skilda idrotter som boxning, ballett och surfing behandlas. Den sistnämnda sportens speciella genusproblematik tas upp i ett kapitel med namnet (*Hetero*)*sexy waves: surfing, space, gender and sexuality*. Efter att ha fått en visserligen snäv med ändock liten inblick i den australiensiska surfingskulturen genom en semesterresa till Sydney i julas, läste jag kapitlet med stort intresse. Författaren Gordon Waitt tar upp det tema som handlar om genus och det sociala rummet eller snarare det sociala utrymmet, och vem som med ett slags självklar auktoritet intar ett visst utrymme. Han använder surfing som exempel för att belysa den genusordning som framträder då vissa anser sig ha mer 'rätt' än andra att inta ett speciellt värdesatt område, i detta fall den plats i vattnet där de bästa surfvågorna rullar in. Wellard beskriver tydligt hur den hegemoniska maskuliniteten tar sig uttryck och skapar en hierarki, en slags statusordning, för vem som har företräde till de bästa surfvågorna framför andra. De unga kvinnor som också surfar får hålla sig på avstånd. De uppskattas dock av de manliga surfarna, men, poängterar Wellard, bara så länge de är 'sexiga' och på så sätt kan utgöra en fond för männens blickar och ett samtalsämne som ger surfande män en möjlighet att visa sin heterosexuella sida – så att det inte ska råda något tvivel om att en sådan sida inte finns. De surfande kvinnorna upprätthåller på så vis den heteronormativa ordningen.

Wellard börjar sitt kapitel med att citera en studie från slutet av 1980-talet som gör gällande att "[t]he surfer's sexuality is one of blatant male chauvinism" – och han konstaterar avslutningsvis att inte mycket har hänt trots tidens gång. Han konstaterar också att 'utrymmet' har betydelse (space matters) för att förstå hur en surfares

subjektivitet skapas i förhållande till både genus och sexualitet. Att det är viktigt att i hög grad problematisera inte bara vem som tar plats i bildlig betydelse utan också vem som bokstavligen gör det, tar jag med mig från Wellards kapitel.

Mot manliga surfares syn på kvinnor, som paddlar in till stranden och kliver av brädan när de fått en smäll, står de unga smärttåliga flickor som Angela Pickard skriver om i kapitlet *Girls, bodies and pain: negotiating the body in ballet*. De flickor som här målas upp är inga smärtkänsliga små varelser som ger upp i första taget, tvärtom. Balett framstår som en oerhört krävande idrott, och inte minst den träning som krävs för *pointe*, alltså att kunna dansa på tåspetsarna med sträckta vrister, verkar kräva sin man – förlåt sin kvinna. Pickard beskriver det hela som en slags initiationsrit för de unga kvinnorna som drömmer om att bli riktiga balleriner. Ett speciellt inslag är när flickorna för första gången – efter lång och hård förebyggande träning – får ta på sig de särskilda ballerinas skor, som specialdesignats och härdats med lim för att hela kroppsvikten ska kunna balanseras på en så liten yta som tåspetsarna. Problemet är bara att det krävs många, många timmars träning för att lyckas – och att träningen inte bara är förenad med stor ansträngning utan också med smärta, sår, blåsor och blod. Efter träningen jämför flickorna sina sargade fötter med varandra. De flickor mellan 10 och 14 som beskrivs i boken och som alla vill bli professionella dansare förhandlar, enligt Pickard, ständigt med sina kroppar. Hur mycket smärta kan kroppen utstå för att få uppleva den frihet och glädje som också finns i dansen? Det är frågan som implicit finns med flickorna under träningen. När man läser beskrivningen av vad flickorna får utstå, undrar man om Barnombudsmannen är informerad?

Pickard förser mig med nya perspektiv på ballett och därmed på genus. Indirekt hade jag nog, det måste jag erkänna, anammat den fördomsfulla bild av balett som finns som framställer aktiviteten – för den betraktas knappast som en idrott – som lite töntig. Jag drar mig också till minnes de barn som pedagogen Birgitta Fagrell intervjuade i sin avhandling, som bland annat rörde barns syn på vad flickor och pojkar borde syssla med. ”Flickor kan hålla på med balett och sånt”, tyckte en pojke, ”så kan vi som är lite tuffare spela fotboll”. Efter att ha läst Pickards text undrar jag stilla vad man behöver vara mest tuff för att kunna hålla på med. Författaren pekar också på den motsägelsefulla bild av vad den kvinnliga kroppen klarar av och kan vara, som förenas i ballerinan: å ena sidan graciös och elegant, å andra sidan stark, tuff och, inte minst, smärttålig.

De medverkande författarna är som tidigare påpekats välrenommerade och de är flitiga skribenterna i tidskrifter som *Sport Education and Society*, *Physical Education and Sport Pedagogy* samt *European Journal of Physical Education*. De kan knappast förbises av forskare som intresserar sig för ungdomsidrott eller för skolans idrottsundervisning från en mer samhällsvetenskaplig eller kritisk aspekt, och därför kan denna bok inte heller negligeras. Den kommer med många värdefulla bidrag och ger delvis nya perspektiv på frågor som behandlar genus och ungdomars idrott. Och även om den inte lyckats fullt ut med att vidga läsarens blick eller att presentera helt nya perspektiv på genus, så är initiativet lovvärt – låt oss få ta del av mer litteratur på temat 'rethinking'.

© Karin Redelius 2008

 [Köp boken från AdLibris.se](#)

 [Kjøp boken fra Capris.no](#)

 [Køb bogen fra eLounge.dk](#)